

Naslov članka/Article:

UČITI SE IZ ZGODOVINE IN O NJEJ NA PRIMARNI STOPNJI

LEARNING FROM AND ABOUT HISTORY IN PRIMARY SCHOOL

Avtor/Author:

Eva Hartmann

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Zgodovina v šoli št. 1/2021, letnik 29

ISSN 1318-1416

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2021

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/zgodovina-v-soli/>

Eva Hartmann,
Pedagoška visoka šola na Koroškem, Celovec

UČITI SE IZ ZGODOVINE IN O NJEJ NA PRIMARNI STOPNJI¹

Eva Hartmann,
College of Education in Carinthia, Klagenfurt

LEARNING FROM AND ABOUT HISTORY IN PRIMARY SCHOOL²

IZVLEČEK

Ko se je konec osemdesetih let v Avstriji in tudi zunaj nje razplamtela razprava o tem, kako se soočiti s preteklostjo in njenimi narativi, je bilo v središče diskusije postavljeno tudi (institucionalno) izobraževalno delo oz. šolski pouk kot osrednji posrednik zgodovinsko-političnih in družbenopolitičnih vsebin in vprašanj. Od takrat se znanstveniki in znanstvenice, pedagogi in pedagoginje ter didaktični strokovnjaki in strokovnjakinje ukvarjajo z vprašanjem, kako lahko in kako je treba oblikovati pouk o zgodovini in njenih pripovedih tako, da je zanimiv in privlačen za mlajšo generacijo. Čeprav je bila ta razprava sprva omejena samo na področje srednje- oz. višješolskega izobraževanja, že nekaj desetletij obstaja široko soglasje o tem, da je mogoče prve temelje za obravnavanje zgodovine in spominjanja postaviti in obdelati tudi že na osnovnošolski stopnji. Pričujoči članek obravnava tako teoretična kot tudi pedagoškopraktična vprašanja o poučevanju o preteklosti in spominskih kulturah z mladimi učenci in učenkami.

Ključne besede: osnovna šola, primarna stopnja, spominske kulture, spominjanje, zgodovina, pouk

ABSTRACT

When a discussion opened up at the end of the 1980s within and outside Austria about the way to deal with the past and its narratives, (institutional) education work, i.e. school classes, was also at the centre of the discussion as the main intermediary for historical and social political content and issues. Since then, scientists, educators and didactic experts have been tackling the question of how can and should history classes, including historical narratives, be developed in order to be interesting and appealing to the younger generation. Although this discussion was first limited only to the secondary school and higher education, a broader agreement has now been in place for several decades that the first foundations for educating about history and remembrance can be laid and learned at the primary school level as well. The article addresses both theoretical and practical aspects of teaching young students about the past and cultures of remembrance.

Keywords: primary school, primary school level, cultures of remembrance, remembrance, history, school class

¹ Primarna oz. osnovnošolska stopnja je v Avstriji od 1. do 4. šolske stopnje oz. razreda (ljudska šola), primerljivo s prvim in delom drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja v Sloveniji.

² Primary or elementary school level in Austria includes levels/grades 1-4 (People's School) and corresponds to the first and a part of the second educational period in Slovenia.

ZGODOVINA IN MI

»Preteklost zaznamuje sedanjost in prihodnost. Njene sledi so del naše identitete. Smo (tudi) to, kar mislimo, da smo bili – kot posamezniki, kot skupina in skupnost. Lastni in deljeni spomini ustvarjajo smiselno celoto, vključujejo in izključujejo. Temna plat teh spominov je pozabljanje tistih, ki niso del osebne ali skupne zgodbe (ali naj ne bodo). Spomini obljublajo varnost. Predstave idealizirane preteklosti so odgovor na negotovost ter idealizacijo postmoderne in globaliziranega sveta.« (Pirker, 2020, str. 371)

Tako ugotavlja jurist in zgodovinar Jürgen Pirker pomen in relevantnost spomina na preteklost, tako za posameznika kakor tudi za skupino oz. skupnost. To, kar je bilo, zaznamuje sedanjost in vpliva na prihodnost. Še posebej ko gre za konfliktno in sporne teme preteklosti, je pomembno in potrebno, da se soočamo z njimi in jih tematiziramo (prim. prav tam).

Od konca osemdesetih let 20. stoletja v Avstriji opažamo transformacijo družbenega spomina, ki je še posebej prizadela izobraževalno delo. Povečano zanimanje in naraščajoči pomen posredovanja in oblikovanja kulture spominjanja oz. spominskih kultur v institucionalnem, šolskem sektorju je pojav, ki ga lahko opažamo od preloma stoletja v Avstriji in drugih evropskih državah (prim. Uhl, 2010, str. 5).

V tem kontekstu zgodovinar Jay Winter govori o »*generation of memory*« (Winter 2001, str. 56) – »*generaciji spomina*« torej –, generaciji, katero trenutno zanima spomin oz. spominjanje in postavlja (nova) vprašanja o preteklosti in njenih pripovedi.

Projektni pouk o izselitvi koroških Slovenk in Slovencev med drugo svetovno vojno, Ljudska šola Lipa ob Vrbi. (Foto: Mirko Lepuschitz.)

V izobraževalnem delu in na šolskem področju predstavlja to zanimanje sočasno tudi glavni izziv in veliko odgovornost oz. nalogo. Na podlagi interesa za reševanje teh novih vprašanj o kulturi spominjanja ohranjati in prenašati občutljivost in pozornost za morebitne kršitve človekovih pravic in demokratičnih načel v našem družbenem okolju (prim. Uhl, 2010, str. 13). To lahko uspe, če se (šolsko) učenje o kulturah spominjanja navezuje na sedanost in tako vzpostavlja stik oz. povezavo med političnim in zgodovinskim učenjem. Zgodovinskopolitični pouk mora ponujati priložnosti in svobodo za kritično preučevanje in razjasnitev zgodovinskih virov, da se lahko oblikuje diferencirana in pluralistična presoja o pomembnosti nekaterih zgodovinskih tem za sedanost skupine ali posameznika (prim. Kuhberger, 2010, str. 40). Vsaka generacija mora iz preteklosti najti orientacijo, jo zase osmisliti in jo analizirati glede na njen pomen za sedanost. V diskusiji o kulturi oz. kulturah spominjanja se torej izpostavimo dinamičnemu polju pogajanj in konfliktov; je nedokončan proces razprave o tem, iz katerih spominov in narativov naj bi bila sestavljena zgodovina skupine ali družbe (prim. Uhl, 2010, str. 8).

O PRETEKLOSTI POUČEVATI IN SE UČITI

V najboljšem primeru ukvarjanje z zgodovino uči in privede to tega, da učenci in učenke prepoznajo, zakaj je določena vsebina ali določena tema v »zgodovinskem vesolju« (Gautschi, 2015, str. 48) pomembna in tudi povezana z drugimi dogodki in vsebinami. Spoznavanje odnosa preteklosti do sedanosti in prihodnosti – bodisi na individualni ali družbeni ravni – je cilj zgodovinskega učenja in tako pridobi pomen za učence in učenke posameznike ali kot del skupine ali družbe. Da bi posamezniki lahko dosegli in uresničili ta (učni) cilj pri obravnavanju preteklosti, potrebujejo »narativno kompetenco« (Barricelli, v Gautschi, 2015, str. 48). Gre za oblikovanje in razvoj smiselnosti zgodovinskih pripovedi in doživljanja časa (prim. prav tam).

Učenje in poučevanje iz zgodovine oz. o zgodovini in spominjanju torej ne izpolnjuje le namena posredovanja zgodovinskih podatkov in dejstev, temveč – v najboljšem primeru – predstavlja družbenopolitični pomen za posameznika, ki se uči. Tako torej tudi neposredno vpliva na okolje in vsakdanje življenje učencev in učenk.

Dejstvo, da zgodovinsko učenje ni več le samo predmet zgodovinske znanosti, je razvidno predvsem iz – medtem že zelo izrazite in prisotne – razprave o temah in izrazih, kot so »kultura spominjanja« ali »spominsko delo«, »spominske kulture«, »zgodovinska politika« ali »upravljanje identitete«. Zgodovinsko učenje ali spoznavanje zgodovine torej ne pomeni (zgolj) poizvedovanje in ustvarjanje zgodovinskega znanja, temveč je usmerjeno v njegovo družbeno in individualno obdelavo in razpravo – v okviru in v diskurzu s politologijo, pedagogiko, psihologijo in tudi umetnostjo (prim. von Borries, 2008, str. 24). Politiki in političarke, filmski ustvarjalci in filmske ustvarjalke, umetniki in umetnice, založbe in tudi društva skupaj s številnimi drugimi prispevajo pomemben delež k oblikovanju prihodnosti spomina (prim. Danglmaier, 2020, str. 50). Z menjavo generacij, ki privede do prehoda iz komunikacijskega v kulturni spomin (glej članek D. Wuttija v tem zvezku) in s tem do vedno večje časovne oddaljenosti od tistih najbolj temačnih dob polpreteklosti, bo še pomembnejše vprašanje, kako zgodovinski dogodki in vsebine še naprej ostajajo dostopni, oprijemljivi in zanimivi za mlajšo generacijo.

Mladi časovne dobe, kot je na primer čas nacionalsocializma in holokavsta, vse bolj dojemajo kot dele ali dogodke preteklosti med celo vrsto drugih (prim. Danglmaier, 2020, str. 50). »Kultura spominjanja, ki je močno usmerjena v preteklost in se osredotoča na ukvarjanje z njo, mlajšo generacijo le težko pritegne. Ker ne razumejo, »čemu« se spominjati, bi morali zgodovino povezati z današnjimi potrebami,« oriše Danglmaier (2020, str. 50) glavne naloge učenja in poučevanja o preteklosti.

Če povzamemo, lahko merila kakovosti ali učne cilje »dobrega« pouka zgodovine opisujemo po švicarskem didaktiku zgodovine Petru Gautschiju (prim. 2009, str. 100, slovenski prevod v Wutti, Danglmaier, Hartmann, 2020, str. 175):

- »Učenke in učenci pridobivajo zgodovinska spoznanja, ki so pomembna tako zanje osebno kot tudi za družbo.
- Učenke in učenci se ukvarjajo s temami, ki so z njihovega zornega kota pomembne.
- Procesi posredovanja in raziskovanja učne snovi med poukom so za učenke in učence transparentni in razumljivi.
- Učenke in učenci pridobivajo zmožnosti za zgodovinsko delo in mišljenje.«

ZGODOVINO IN SPOMINJANJE POUČEVATI IN UČITI SE NA PRIMARNI STOPNJI

Od devetdesetih let 20. stoletja v nemško govorečih državah intenzivno razpravljajo o možnostih, izzivih in potencialih obravnavanja sodobnih zgodovinskih tem tudi na osnovnošolski ravni. Strokovnjaki se ukvarjajo predvsem s temo nacizma, ki je doslej veljal za najbolj raziskanega na osnovnošolski stopnji. Čeprav so bile ocene strokovnjakov za didaktiko zgodovine in osnovnošolskih pedagogov in pedagogin skupaj z zaposlenimi v muzejih in spominskih mestih oz. obeležjih sprva zelo skeptične in previdne, vlada danes sorazmerno široko soglasje, da je mogoče in tudi koristno, da že z mlajšimi učenci in učenkami razpravljamo in se učimo o zgodovinskih vsebinah in jih tako vključujemo v družbeni diskurz o spominjanju (prim. Koch, 2017, str. 22).

Predmet stvarnega pouka v osnovnih šolah večine nemškogovorečega prostora ponuja ustrezen kontekst za obravnavo dogodkov sodobne in polpretekle zgodovine v tesni povezavi s političnim in zgodovinskim učenjem. Tako naj bi se sprožil proces pridobivanja in utrjevanja zgodovinskega zavedanja in politične zrelosti – kompetence, ki prispevajo k temu, da se mladi reflektirano soočajo in gibljejo v družbi. Pri pouku naj bi bilo upoštevano tudi predznanje učenk in učencev s področja zgodovinskopoličnih tem, da bi se jih nadgrajevalo in razširilo. Pogosto v učilnico že prinašajo znanje, ki so ga pridobili in usvajali iz obšolskih virov v svojem okolju – ne nazadnje tudi zato, ker so aktualni družbeni pojavi in dogajanja povezani z določenimi zgodovinskimi obdobji in so tako prisotni v vsakdanjem življenju učencev in učenk. Iz tega lahko sklepamo, da na eni strani mladega učenca oz. mlado učenko zanimajo zgodovinske teme, po drugi strani pa sta s tem vsekakor pomen in tudi potreba po šolski tematizaciji in razpravi o zgodovini potrjena. Strokovnjak za didaktiko na področju stvarnega pouka, Detlef Pech, ob tem ugotavlja, da je tisto, kar se sprva zdi preteklo, zapisano v kontekst trenutnih struktur v življenjskem svetu (prim. Pech, 2006, str. 54).

Risba šolarke o deportaciji koroških Slovencev 14. aprila 1942, Ljudska šola Lipa ob Vrbi. (Slika je v lasti avtorice članka.)

S tematizacijo zgodovinskih vsebin na primarni stopnji se poleg pridobivanja znanja o zgodovinskih podatkih in dejstvih odpira tudi polje mišljenja, dela in metod iz sorodnih disciplin politike in zgodovine. Tu so na primer navedeni pogovori s pričami časa ali njihovimi potomci in sestavljanje njihovih biografij, iskanje in uporaba zgodovinskih virov, obisk spominskih obeležij oz. krajev in tudi delo s historičnimi predmeti. Ko povežemo politično učenje z zgodovinskim učenjem, najdemo kar več stičnih točk z (demokratičnimi) političnimi pojavi in sistemi, ki so izjemno pomembni za sedanost. Poleg tega pa ne smemo zanemariti še nadaljnjih možnosti interdisciplinarnega in medpredmetnega učenja, ki jih ponuja šolsko delo z zgodovino in njenimi narativi. Z upoštevanjem verskih, medkulturnih, socialnih, ekonomskih in tudi etičnih vidikov lahko ponudimo še širšo, splošno perspektivo (prim. Koch, 2017, str. 30).

DOLOČBE O ZGODOVINSKOPOLITIČNEM POUKU UČNEGA NAČRTA ZA AVSTRIJSKE LJUDSKE ŠOLE

V razpravi o obravnavi zgodovinskopoličnih tem in vsebin v osnovnih šolah se postavlja vprašanje legitimnosti in zasidranja le-teh v specifikacijah kurikula avstrijskih ljudskih šol. Tudi če ni predmeta, ki je izrecno namenjen obravnavi zgodovine, obstaja več referenc za obravnavanje zgodovinskopoličnih tem in vsebin, zlasti v smernicah in določbah za predmet »stvarni pouk«.

Izrecno sklicevanje, ki je zasidrano v splošnem izobraževalnem cilju avstrijskih osnovnih šol, na spodbujanje in razvoj neodvisne presoje ter odprtosti za politično in ideološko razmišljanje drugih se zdi še posebej zanimivo in relevantno za obravnavo tem spominskih kultur. Razume se kot poziv k pluralnosti in večperspektivnosti pri obravnavanju političnih vprašanj v poučevanju avstrijskih osnovnih šol (prim. Lehrplan der österreichischen Volksschule, 2012, str. 9).

Predmet stvarnega pouka vsebuje smernice za obravnavanje zgodovinskih dogodkov na učnem področju »čas«. Tako naj bi se pri pouku obravnaval vpliv preteklih družbenih, političnih, gospodarskih in kulturnih dogajanj na sedanost. Učenci in učenke naj bi se naučili zaznati in ovrednotiti dejanja ljudi ne samo z današnje perspektive, temveč ob upoštevanju okoliščin in dogajanj v situacijah preteklosti (prim. prav tam, str. 85).

Kot konkretne vsebinske smernice so za osnovno stopnjo II – to je 3. in 4. razred ljudske šole – omenjeni na primer obiski muzejev in zgodovinskih krajev oz. obeležij ter intervjuji s pričami časa. Poleg tega naj bi učenci in učenke pridobili začetni zgodovinski pregled z izbranimi podobami in drugimi viri iz zgodovine in kulture svoje domovine (prav tam, str. 98). Nekoliko bolj osnovno se v učnem načrtu za avstrijske ljudske šole berejo vsebinske smernice oz. določila za osnovno stopnjo I, torej za 1. in 2. šolsko stopnjo. Gre predvsem za spoznavanje in razumevanje prvih osnovnih vsebin na tematiko (prim. prav tam, 89).

Ta kratek ekskurz jasno kaže, da je zgodovinskopolično učenje možno oz. zaželeno tudi že na ravni osnovne šole in je tako predvideno v smislu izobraževalne politike. Razume se, da je treba vsebino prilagoditi stopnji učenja in razvoja učencev in učenk, da se izognemo pretiranim zahtevam ali preobremenitvi. Izbira primernih učnih vsebin in metod, ki pri mladih učencih in učenkah sprožijo učne procese in hkrati izpolnjujejo zgoraj navedena merila za poučevanje o zgodovinskopoličnih temah, je velik izziv predvsem za učitelje in učiteljice na primarni ravni.

Sledi izbor idej in primerov za poučevanje ali izvedbo projektov v sklopu pouka o spominskih kulturah, povzetih iz zbirke, ki je nastala med projektom *Erinnerungskulturen im Grenzraum – Spominske kulture na obmejnem območju* (Wutti, Danglmaier, Hartmann 2020), njihova vsebina pa je bila prilagojena temi pričujočega prispevka.

IDEJE IN PRIMERI ZA (PROJEKTNI) POUK NA OSNOVNOŠOLSKI RAVNI

Izdelava časovnega traku

Kot uvod v temo ali načeloma za spoznavanje in prikaz zgodovinskih procesov in z njimi povezane družbene spremembe se ponuja, da se pregled le-teh simbolizira v obliki časovnega traku. Pomembne zgodovinske dogodke lahko dodelimo ustreznim obdobjem ali datumom z uporabo besedilnih, simbolnih ali slikovnih kartic.

Da dobi tematika za učenke in učence še osebno relevantnost, lahko poleg preteklih družbenopolitičnih dogodkov na prikaz vključijo tudi rojstne datume družinskih

članov, lastne rojstne datume ali druge podatke iz njihovega življenjskega okolja (npr. gradnja šolske stavbe, poseben dogodek v skupnosti/kraju itd.).

Mednarodni dnevi obeleževanja spomina

Da bi razumeli pomen in izvor spominskih dni, lahko učenci raziskujejo različne spominske dneve glede na njihovo ozadje in nastanek. Predstavitev rezultatov raziskave lahko poteka v obliki prezentacij oz. referatov ali v obliki bolj interaktivne izmenjave (npr. kot vernisaža ali galerijski sprehod po razstavi izdelanih vprašalnikov/plakatov/izročkov o temi). Za razrede, ki niso (dovolj) seznanjeni s samostojnim raziskovanjem, je priporočljivo dati ustrezno gradivo in vsebine – vsaj delno – že na voljo. Učenci, ki že imajo izkušnje s spletnimi iskalniki, jih lahko uporabijo za pridobivanje informacij.

Kot dodatek k tej vaji se lahko pogleda tudi prek meja: *Česa se spominjajo prebivalci sosednjih držav ali dežel, kdaj in zakaj? Kje se prekrizajo oz. približujejo kulture spominjanja?* Tako dobi vaja tudi večperspektivni, čezmejni značaj, saj se razkrije stališče drugih regij in po potrebi primerja z rezultati iz neposrednega okolja. Ta dodatek je posebej zanimiv za obmejne regije, kot sta na primer južna (avstrijska) Koroška in severna Slovenija, kjer obstajajo tudi zelo nasprotujoči se pogledi na zgodovino. Kot primer bi lahko tukaj navedli tematiko plebiscita iz leta 1920, ki se ga na vsaki strani meje spominjamo povsem različno (glej tukaj Wutti, Danglmaier, Hartmann, 2020).

Zgodbe in biografije prič časa

Da bi bil položaj ljudi, ki so bili priča določenim zgodovinskim dogodkom, bolj razumljiv, si lahko z učenci in učenkami ogledamo izbrane dele posnetkov pogovorov s pričami časa.³ V skupini sta za to seveda potrebni obširna in dobra priprava ter refleksija oz. razprava neposredno po predstavitvi pripovedi. Odlomke videoposnetkov lahko dopolnimo s podatki iz življenja predstavljenih posameznikov, s podatki pa bi lahko dopolnili vnaprej ustvarjeni časovni trak. Po ogledu filmskega gradiva lahko nekatera impulzna vprašanja sprožijo razmislek in razpravo: *O čem pripoveduje oseba na posnetku? Kaj je doživela? Kaj je bilo drugače kot je zdaj/danes? Ali je oseba žalostna/vesela/prestrašena, ko govori o tem, kar je doživela? Katera vprašanja bi radi postavili tej osebi?*

Potomci prič časa lahko prav tako delujejo kot posredniki med komunikacijskim in kulturnim spominom.⁴ Pripovedi lahko s pomočjo fotografij, videoposnetkov, pisem, predmetov idr. iz osebnega arhiva za mlade poslušalke in poslušalce postanejo še bolj živahne. Druga oblika razmišljanja o pogovorih s pričami časa oz. njihovimi potomci je lahko pisanje pisem. Vanje lahko učenci in učenke zapišejo osebne misli in vprašanja za predstavljene osebnosti.

Ekскурzije v zgodovinsko pomembne kraje

Z ekskurzijami v zgodovinsko pomembne kraje v bližini šole ali v regiji lahko učencem in učenkam dokažemo, da so se zgodovinsko pomembni dogodki dogajali tudi v neposredni bližini. Skupna ekskurzija na spominsko mesto ali obisk spominskega

³ V Avstriji obstaja spletna stran s posnetki, ki je javno dostopna, posnetke si lahko brezplačno ogledamo in uporabljamo za pouk. V Sloveniji so posnetki pogovorov s pričami časa objavljeni npr. na Multimedijskem portalu TV Slovenija
⁴ O tem glej tudi prispevek D. Wuttija v reviji.

obeležja lahko pri učencih in učenkah vzbujata zgodovinsko zanimanje in hkrati predstavljata diferenciran pogled na določen zgodovinski dogodek. Načrtovanje in pripravo takšnih ekskurzij lahko izvaja učitelj ali učiteljica sam/-a ali pa udeležence in udeleženke vključi v organizacijski proces. Učenci in učenke bi lahko raziskovali: *Katera mesta ali kraji v njihovem ožjem okolju so zgodovinsko pomembni ali zanimivi? Katere od njih si je vredno ogledati? Kakšno je njihovo ozadje?* Učenci bi lahko bili tudi strokovnjaki za določena izbrana mesta, spomenike in spominska obeležja. To znanje bi lahko posredovali svojim sošolcem in sošolkam.

Druga možnost za soočanje z zgodovinsko pomembnimi kraji v bližini učencev in učenk bi lahko bilo povabilo zunajšolskega strokovnjaka ali strokovnjakinje, ki svoje znanje predaja učencem in učenkam na ekskurziji. Poleg tega bi ti izleti lahko služili kot izhodišče za razširjen pregled zgodovinskega znanja in podobe domačega kraja. Na primer v obliki raziskav o znanju družinskih članov ali drugih ljudi iz kraja o obiskanih krajih. Tudi to novo pridobljeno zgodovinsko znanje bi lahko ohranili na časovnem traku.

Nekoliko bolj umetniški dostop do tematike lahko predstavljajo ekskurzije, ki jih učenke in učenci fotografsko spremljajo. Iz ujetih trenutkov sestavljajo fotoalbum, fotografije v šoli razstavljajo v obliki manjše razstave ali jih obdelujejo pri likovni vzgoji.

»Kaj če?« ali filozofija za otroke

Veliko tega, kar danes smatramo kot samoumevno, kar se je v družbi utrdilo kot »normalnost«, v tej obliki ne bi obstajalo, če bi se zgodovina razvijala drugače. To postaja jasno, ko gledamo na primer na reorganizacijo (državnih) meja v današnji Avstriji in okoli nje. Volitve in plebisciti so bistveno vplivali na potek in razvoj zgodovine in tudi sedanje razmere. Povezavo med preteklimi odločitvami in razvojem ter današnjim svetom lahko prikažemo v filozofiji za otroke.

Z delom z zemljevidi lahko učence spodbudimo k razmisleku o mejah in o tem, kako so opredeljene. Tudi tematiko koroškega plebiscita 10. oktobra 1920, Rudolfa Maistra in zgodovinskega razvoja v obmejni regiji je možno tematizirati v tem kontekstu. Možni impulzi za razpravo in razmislek za takšno miselno igro so lahko:

- »V kateri deželi/državi živimo in kje je naslednji mejni prehod v sosednjo državo ali deželo?
- Kdaj prečkam mejo in zakaj?
- Kakšen je namen meja? Kako bi bila videti Avstrija/Evropa brez meja?
- O 10. oktobru: Zakaj so mejo določili vzdolž Karavank? Kje bi potekala meja, če bi se pri plebiscitu odločili proti Avstriji? Kdo bi potem danes živel v Sloveniji? V ta namen se različne situacije lahko zabeležijo na zemljevidu.
- O dvojezičnosti Koroške: Zakaj je Koroška dvojezična? Kaj pomeni deželna ali državna meja za jezikovno skupino na obmejnem območju?
- Tukaj se lahko ustvari tematska povezava z drugimi narodnimi skupnostmi v Avstriji: *Kako bi bila videti Štajerska oz. Avstrija, če Rudolf Maister ne bi bil uspešen?*« (Wutti, Danglmaier, Hartmann, 2020, str. 199)

Demokratske dejavnosti

Volilno pravico kot bistveno pravico državljanov in državljanek demokratičnih družb lahko še posebej poudarimo, ko pri pouku obravnavamo zgodovinskopolitične teme. To lahko uspe z demokratičnimi dejavnostmi v razredu ali šolskem združenju. V razredu lahko demokratično glasujemo o temi, ki zadeva vse otroke določene skupine ali razreda. To lahko storimo tako, da izvolimo predstavnika oz. predstavnico razreda ali glasujemo o bodočem skupnem projektu. O načelih volitev se razpravlja vnaprej. Volitve so (večinoma) tajne, prostovoljne, končni rezultat ustreza večini oddanih glasov. Tako postanejo vidni procesi demokratičnega delovanja.

Kot dodatek k tej vaji je mogoče organizirati šolski parlament, ki ne vključuje le posameznih razredov, temveč celotno šolo in njeno učiteljsko osebje. O projektih iz vsakdanjega šolskega življenja se v teh demokratičnih organih skupaj razpravlja in dogovarja. Hkrati učenke in učence usposobimo za ustrezno kulturo razprav in spretnosti reševanja konfliktov. V samem razredu lahko to poteka v obliki razrednega sveta, v katerem se v razredu redno, v skladu s skupaj sprejetimi pravili obravnavajo splošne zadeve iz vsakdanjega šolskega življenja. V razrednem svetu se razpravlja o pomislekih, željah, pa tudi o konfliktih in težavah, ki se jih – v najboljšem primeru – reši.

Pouk na temo »Meje in mi«:
 Kje živimo? Kdo določa meje?
 Kakšen pomen ima plebiscit
 iz leta 1920 za naše življenje
 danes?

(Slika je v lasti avtorice članka.)

SKLEP

Učenje iz zgodovine in o njej je hkrati učenje za sedanost in prihodnost. Ukvarjanje z zgodovinskopolitičnimi vsebinami in temami v učilnici ter aktivno vključevanje učencev in učenkvučni proces vsekakor zahteva večjo stopnjo poguma, pripravljenosti in občutljivosti učitelja ali učiteljice. Zadržki, da bi ukvarjanje s posebej težkimi temami s področja spominske kulture preobremenilo mlade učence in učenke, so vsekakor upravičeni in jih ne smemo zanemariti. Pomembno je, da pouk vodimo in pripravimo posebno skrbno in previdno. Če to uspe, lahko učne situacije že pri zelo mladih učencih in učenkah spodbujajo neodvisno presojo, kritično preučevanje zgodovine in njenih pripovedi ter družbenopolitične miselne procese – vsekakor kompetence, ki so izjemno pomembne za sedanost. Tesna povezanost zgodovinskih tem z vseobsegajočimi, splošnoizobraževalnimi cilji, kot so socialno učenje, politična vzgoja in vzgoja za mir in demokracijo, potrjuje in povečuje ustreznost in nujnost obravnave teh učnih vsebin na primarni ravni. So temeljna podlaga za nadaljnje zgodovinskopolitično učenje – tako na šolski, institucionalni ravni kot tudi zunaj nje.

VIRI IN LITERATURA

- Borries von, B. (2008). *Historisch denken lernen – Welterschließung statt Epochenüberblick. Geschichte als Unterrichtsfach und Bildungsaufgabe*. Opladen/Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich.
- Bundesministerium für Bildung, Forschung und Wissenschaft (2012). *Lehrplan der Volksschulen*. BGBl. Nr. 134/1963 in der Fassung BGBl. II Nr. 303/2012 vom 13. September 2012.
- Danglmaier, N. (2020). Zgodovinski narativi na obmejnem območju kot priložnost za učenje. V: Wutti, D., Danglmaier, N. in Hartmann, E. (ur.), *Erinnerungskulturen im Grenzraum – Spominske kulture na obmejnem območju*. Klagenfurt/Celovec: Hermagoras/Mohorjeva, str. 49–60.
- Gautschi, P. (2015). *Guter Geschichtsunterricht. Grundlagen, Erkenntnisse, Hinweise*. Schwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag.
- Hensel, N. in Hensel, S. (2019). *Klassenrat in der Grundschule. Ein praktischer Leitfadens mit Kopiervorlagen*. Hamburg: Persen.
- Koch, Ch. (2017). *Wissen von Kindern über den Nationalsozialismus*. Wiesbaden: Springer.
- Kühberger, Ch. (2010). Erinnerungskulturen als Teil des historisch-politischen Lernens. V: Forum Politische Bildung (izd.), *Erinnerungskulturen. Informationen zur Politischen Bildung*. Innsbruck-Wien-Bozen, str. 39–42.
- Pech, D. (2006). Reflexionen über sachunterrichtliche Bedeutungen einer Auseinandersetzung mit dem Holocaust in der Grundschule. V: Pech, D., Rauterberg M. in Stoklas, K. (ur.), *Möglichkeiten und Relevanz der Auseinandersetzung mit dem Holocaust im Sachunterricht der Grundschule*, str. 51–69. Pridobljeno s <https://www.widerstreit-sachunterricht.de/beihefte/beiheft3/beiheft3.pdf>.
- Pirker, J. (2020). Konec (ni) na vidiku? 150 let zgodovine in manjšinskih pravic v nacionalnem konfliktu. V: Brousek, J., Grafenauer, D., Wintersteiner, W. in Wutti, D. (ur.), *Befreiendes Erinnern – Osvojajajoče spominjanje. Dialogische Aufarbeitung der Vergangenheit – Obravnavanje zgodovine*. Klagenfurt/Celovec: Drava, str. 371–387.
- Uhl, H. (2010). Warum Gesellschaften sich erinnern. V: Forum Politische Bildung (izd.), *Erinnerungskulturen. Informationen zur Politischen Bildung*. Innsbruck-Wien-Bozen, str. 5–14.
- Winter, J. (2001). The Generation of Memory: Reflections on the »Memory Boom« in Contemporary Historical Studies. V: *Canadian Military History*, Volume 10, Issue 3, str. 56–66.
- Wutti, D., Danglmaier, N. in Hartmann, E. (2020). Spomin in spominjanje na obmejnem območju – ideje za (projektni) pouk. V: Wutti, D., Danglmaier, N. in Hartmann, E. (ur.), *Erinnerungskulturen im Grenzraum – Spominske kulture na obmejnem območju*. Klagenfurt/Celovec: Hermagoras/Mohorjeva, str. 175–207.